

LATINSKT OCH GREKISKT I TYSKAN

Åke Lundström 1987, reviderat av Kjell Weinius 2009.

Tyskan har alltid utmärkt sig för språklig purism, renhetssträvan, vilket innebär att det mer än andra språk undvikit lånord. Man har ofta i stället nybildat tyska motsvarigheter, s.k. översättningslån. Dock förekommer själfallet lånord.

A Substantiv

1 I lånord från latinet har tyskan ibland bibehållit det latinska nominativmorfemet:

der Katholizism-us, der Rhythm-us; das Individu-um, das Verb-um

2 Å andra sidan har tyskan ibland slopat nominativmorfemet, där svenskan ibland bibehållit det, ibland inte: **der Archivar, der Bibliothekar; das Fundament**

Detta gäller ibland även personnamn: **Homer, Epikur, Epiktet**

3 Lånord från grekiskan har ibland sin ursprungliga nominativform, där svenskan och andra språk använder grekiska böjningsstammen (klimat) eller avkortad form (dogm): **das Klima, das Dogma**

4 Feminina ord, som i svenskan har tappat det ursprungliga nominativmorfemet eller behållit den latinska ändelsen –a, har i tyskan ofta –e: **die Anekdote, die Lillie**

5 Substantiven lånade från latin och grekiskan behåller i regel ursprungsspråkets genus.

a) Maskulina: **der Rhythmus, der Konsul, der Zensor**; ord bildade på latinska presens particip: **der Student**

b) Feminina: **die Kamera, die Astronomie, die Nativität, die Region, die Dominanz, die Tendenz, die Kultur, die Grammatik**

c) Neutrum: **das Zentrum, das Korps /kɔ:r/, das Areal**

B Verb

I verb inlånade från latin/grekiska motsvaras svenskans verb Slut –era, -ficera/-fiera, -isera ofta av –ieren, -fizieren, -isieren: **demonstrieren, spezifizieren, glorifizieren, normalisieren**

C Adjektiv

Latinska adjektivsuffix används oftast ograverade i tyskan och liknar de svenska motsvarigheterna. Ex.

-al: **verb-al**, (även **form-ell**);

-an: **urb-an**

-ar: **pol-ar** (även **vulg-är**);

-il: **serv-il**;

-in: **femin-in**

-os: **nerv-ös**

D Översättningslån

Tyskan har ibland gjort s.k. översättningslån (Lehnübersetzung) i stället för att använda lånord:

sv tele-vision tele-fon kaptan (av lat. caput. huvud)

ty **Fern-seher** **Fern-sprecher** **Haupt-mann**

sv	dia-meter	re-spekt (re-spectus)	sv för-dom (av lat. pre-judicium)
ty	Durch-messer	Rück-sicht (hänsyn)	Vor-urteil (fördom)
sv	pre-sident (framför-sittande)		ge-o-grafi
ty	Vor-sitzender (ordförande)		Erd-kunde

E Stavning:

1 I lånnord, särskilt från grekiskan, motsvaras svenskt k, f, t ofta av ch, ph, th:

Chaos (/k-/), **Chemie** (/ç-/), **Philosophie**; **Theater**;

2 Latinets 'c', som under antiken alltid uttalades /k/, mjukades upp under medeltiden, när det följdes av en främre vokal (e, i, y). I tyskan blev det /ts/ och skrivs med 'z' (dock inte i egennamn): **Zelle**, **Zentrum**, **offiziell**, men Cicero.

3 Det latinska ordslutet –antia/–entia har i tyskan blivit –anz/–enz (orden är feminina): **Konstanz**, **Tendenz**.

4 Diftongen /oj/, som i latinet stavades 'oe', blev på medeltiden i tyskan 'ö' (genom att ursprungligen ett liten 'e' skrevs ovanför 'o'):

Oidipus - **Ödipus** (eller Ödip!), Kroisos – **Krösus**; Ekonomi – **Ökonomie**, eng. oil – **Öl**, Tragedi (av grek. tragoidia) - **die Tragödie** (med betong på ö och 'ie' uttalat som två ljud)

Diarré (av grek. diarrhoia) - **die Diarrhöe** (eller **Diarrö**).

5 Svenskans 'e' i latinska lånnord motsvaras ibland av tyskt 'ä', såsom i prefixet pre- (lat. prae-): **das Prädikat**, **der Präsident**

Så också i ordslutet –ität (sv. –itet av lat. –itat): **die Identität**, **die Quantität**

6 Lexikon: 'ä' och 'ö' räknas i tyskan som varianter till 'a' resp. 'o', varför Äquator hittas under bokstaven 'a' och Ökonomie under bokstaven 'o'.

F Betoning.

Lånnorden på –ik, som i regel kommer från grekiskan, betonas oftast som i svenskan på sista stavelsen men ibland på näst sista stavelsen: **Grammátik**, **Gymnástik**, **Lógik**, **Lýrik**, **Statístik**, **Trágik**, **Téchnik**, **Mathemátik** (men även **Mathematik**).